

บข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๔
โษติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมิกะโท

สอบวันเสาร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๔

วิชา : ปกัณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ ๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน
เวลา ๔ ชม.

๑. ก. คาถาที่แสดงมาติกาทั้ง ๖ และคำปฎิญาณันัน แสดงว่าอย่างไร ?
ให้แปลมาด้วย.

ข. ให้อธิบายความเป็นไปแห่งเวทนา ๓ (อาร์มมณานกวนลักขณนัย)

๒. ก. เมื่อจำแนกจิตโดยเหตุ ๖ แล้ว มีแต่เหตุกจิต เอกเหตุกจิต ทวิเหตุก
จิต ตติเหตุกจิต ส่วนจตุเหตุกจิต ปัญจเหตุกจิต ฉเหตุกจิต นั้นไม่มี ที่เป็นเช่นนั้น
เพราะเหตุใด ?

ข. ให้แสดงความแตกต่างกันระหว่าง อเหตุกจิต กับ สเหตุกจิต ?

๓. ก. กิจมี ๑๔ กิจ แต่ฐานของกิจเหล่านั้นมีเพียง ๑๐ ฐาน ที่เป็นเช่นนั้น
เพราะเหตุใด ?

ข. ให้แสดงฐานโดยพิสดารว่ามีจำนวนเท่าใด ? คืออะไรบ้าง ? พร้อม
ทั้งยกหลักฐานบาลีขึ้นแสดงด้วย

๔. ก. จักขุทวาริกเจตสิก ปัญจทวาริกเจตสิก ทวารวิมุตเจตสิก ทั้ง ๓ อย่างนี้
โดยแน่นอนไม่มีนั้น เพราะเหตุใด

ข. ปัญญาเจตสิกที่เกิดขึ้นโดยไม่ใช่ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น
ทางกาย และทางใจนั้นมีหรือไม่ ถ้ามีเป็นปัญญาเจตสิกดวงไหน ?

๕. ก. ให้แสดงความหมายแตกต่างกันระหว่างคำว่า อาร์มมณะ กับคำว่า
อาลัมพะนะ ?

ข. จงแปลคาถาดังต่อไปนี้

จวตถุ นิสสิตา กามะ

สตุต รูปะ จตฺตพพิธา

ตฺวตถุ นิสสิตา รูปะ

ธาเตวกา นิสสิตา มตา ?

๖. สมุจจยสังคหะ หมายความว่าอย่างไร ? แบ่งออกเป็นกี่หมวดคืออะไร
บ้าง ? ให้แสดงมาพร้อมด้วยความหมาย

๗. ก. ในมิสสกสังคหะนั้น มีธรรมอยู่กี่หมวด คืออะไรบ้าง ? เมื่อว่าโดย
ประเภทแล้ว มีจำนวนเท่าไร ?

ข. ให้แสดงอธิบดี ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม ?

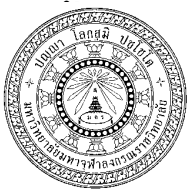
๘. ก. จงจำแนกพระธรรม ๙ โดยโสภณและอโสภณ มาดู ?

ข. ให้แสดงอาหาร ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม ?

๙. คำว่า สติปัญญา มีความหมายว่าอย่างไร ? แสดงວຈນັດຄະວ່າວ່າວ່າວ່າ ?
และทำไม สติดวงเดียวจึงเป็นสติปัญญาทั้ง ๔ ได้ ?

๑๐. ในวัดอุทธรณ์ ๗๒ นั้น วัดอุทธรณ์ที่แสดงไว้ในอกุศลสังคหะ มีสกลสังคหะ
โพธิปักขิยสังคหะ สัพพสังคหะ แต่ละหมวด มีจำนวนเท่าใด คืออะไร
บ้าง ?

**ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**

**สัมภาณพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๔
โชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอภิธรรมิกะโท**

สอบวันอาทิตย์ที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๔

**วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจยสังคหะ ๕ ข้อ ๒๕ คะแนน
เวลา ๑๕ นาที**

๑. ก. ให้แสดงมาติกาทั้ง ๖ พร้อมด้วยความหมาย ?

ข. นามเตปญญาส คือสภาวะธรรม ๕๓ นั้นได้แก่อะไร ? และให้
แสดงประเภทของเวทนาโดยนัย
ทั้ง ๒ มาด้วย ?

ตอบ. ก. แสดงมาติกาทั้ง ๖ พร้อมด้วยความหมาย มีดังนี้

๑. เวทนาสังคหะการสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งเวทนา
๓ หรือ ๕

๒. เหตุสังคหะ การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่ง
เหตุ ๖

๓. กิจจสังคหะ การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่ง
กิจ ๑๔ และฐาน ๑๐

๔. ทวารสังคหะ การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่ง
ทวาร ๖

๕. อารัมมณสังคหะ การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่ง
อารมณ์ ๖

๖. วัตถุสังคหะ การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่ง
วัตถุ ๖

ข. นามเตปญญาส คือสภาวะธรรม ๕๓ นั้น ได้แก่ จิตทั้งหมด ว่าโดย
ลักษณะแล้วนับรวมเป็น ๑ เจตสิก ๕๒

และประเภทของเวทนาโดยนัยทั้ง ๒ นั้น คือ

๑. อารัมมณานุกูลลักขณนัย คือ อาการเป็นไปแห่งการ
ส่วยอารมณ์

๒. อินทริยเภทนัย คือ การเป็นใหญ่ เป็นผู้ปกครอง

**๒. คำว่า กิจ ในกิจจสังคหะ หมายความว่าอย่างไร ? และกิจมีจำนวน
เท่าใด ? คืออะไรบ้าง ? และให้บอกความหมายของกิจนั้น ๆ มาด้วย ?**

ตอบ การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งกิจ ชื่อว่า กิจจสังคหะ

๑. ปฏิสนธิกิจ หมายความว่า ทำหน้าที่สืบต่อภพใหม่

๒. ภวังคกิจ หมายความว่า ทำหน้าที่รักษาภพ

๓. อาวัชชนกิจ หมายความว่า ทำหน้าที่พิจารณาอารมณ์ใหม่

๔. ทัสสนกิจ หมายความว่า ทำหน้าที่เห็น

๕. สวนกิจ หมายความว่า ทำหน้าที่ได้ยิน

๖. ขายนกิจ หมายความว่า ทำหน้าที่รู้กลิ่น

๗. สายนกิจ หมายความว่า ทำหน้าที่รู้รส

๘. ผุสณกิจ หมายความว่า ทำหน้าที่รู้ถูกต้อง

๙. สัมปฏิจจนกิจ หมายความว่า ทำหน้าที่รับอารมณ์

๑๐. สันตริณกิจ หมายความว่า ทำหน้าที่ไต่สวนอารมณ์

๑๑. โวฏฐัพพนกิจ หมายความว่า ทำหน้าที่ตัดสินอารมณ์

๑๒. ชวนกิจ หมายความว่า ทำหน้าที่เสพอารมณ์

๑๓. ตทารัมมณกิจ หมายความว่า ทำหน้าที่รับอารมณ์ต่อ

จากชวนะ

๑๔. จตฺติกิจ หมายความว่า ทำหน้าที่สิ้นจากภพเก่า

๓. จงแปลคาถาดังต่อไปนี้

ปญจวิส ปริตตมहि จ จิตตานิ มหคคเต

เอกวิสตี โวหาเร อฏฺฐ นิพพานโคจเร.

ตอบ คาถานี้แปลว่า จิต ๒๕ ดวงคือ ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓
สันตริณจิต ๓ มหาวิปากจิต ๘ หลีตูปาทจิต ๑ เกิดได้ในอารมณ์ ๖ ที่เป็น
กามธรรมอย่างเดียว

จิต ๖ ดวงคือ วิญญานัญญาตณมานจิต ๓ เนวสัญญานาสัญญา
ยตณมานจิต ๓ เกิดได้ในธรรมารมณ์ที่เป็นมหัคคตะอย่างเดียว

จิต ๒๑ ดวงคือ รูปาวจรจิต ๑๕ (เว้นอภิญญาจิต ๒) อากาสานัญญา
ยตณมานจิต ๓

อากิญจัญญายตณมานจิต ๓ เกิดได้ในธรรมารมณ์ที่เป็นบัญญัติอย่างเดียว

จิต ๘ ดวงคือ โลกุตตรจิต ๘ เกิดได้ในธรรมารมณ์ที่เป็นนิพพานอย่างเดียว ฯ

๔. ก. ในอกุศลสังคหะ มีธรรมอยู่กี่หมวด ? คืออะไรบ้าง ?

ข. ให้แสดงโอชะ ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม ?

ตอบ ก. ในอกุศลสังคหะ มีธรรมอยู่ ๙ หมวด คือ ๑. อาสวะ ๒. โอชะ ๓. โยคะ ๔. คันถะ ๕. อุปาทาน

๖. นิวรณ์ ๗. อนุสัย ๘. สังโยชน์ ๙. กิเลส

ข. แสดงโอชะ ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรมดังนี้

๑. กาโมชะ ธรรมชาติที่เป็นเครื่องทำให้สัตว์จมอยู่ในกามคุณอารมณ์ องค์ธรรม ได้แก่ โลกเจตสิกที่ในโลภมูลจิต ๘

๒. ภโวชะ ธรรมชาติที่เป็นเครื่องทำให้สัตว์จมอยู่ในรูปภพ อรูปภพ หรือรูปฌาน อรูปฌาน องค์ธรรม ได้แก่ โลกเจตสิก ที่ในทวิฏฐิตวิปปยุตตจิต ๔

๓. ทิฏฐิโชนชะ ธรรมชาติที่เป็นเครื่องทำให้สัตว์จมอยู่ในความเป็นผิด องค์ธรรม ได้แก่ ทิฏฐิเจตสิกที่ในทวิฏฐิตวิปปยุตตจิต ๔

๔. อวิชโชชะ ธรรมชาติที่เป็นเครื่องทำให้สัตว์จมอยู่ในความหลง ความงมงาย องค์ธรรม ได้แก่ โมหเจตสิก ที่ในอกุศลจิต ๑๒ ฯ

๕. ก. ในสัพพสังคหะ มีธรรมอยู่กี่หมวด คืออะไรบ้าง ? เมื่อว่าโดยประเภทแล้วมีเท่าไร ?

ข. ธรรมที่เป็นความจริงของพระอริยเจ้า มีชื่อเรียกว่าอะไร ? มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ? ให้แสดงมาพร้อมความหมาย และองค์ธรรม.

ตอบ. ก. ในสัพพสังคหะ มีธรรมอยู่ ๕ หมวด คือ

๑. ขันธ ๒. อุปาทานักขันธ ๓. आयตนะ ๔. ธาตุ ๕. สัจจะ
เมื่อว่าโดยประเภทแล้ว มี ๓๙ (ไม่ต้องนับอุปาทานักขันธโดยเฉพาะ)

ข. ธรรมที่เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย มีชื่อเรียกว่า อริยสัจจะ มี ๔ อย่าง คือ

๑. ทุกขสัจจะ ธรรมที่เป็นทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย
องค์ธรรม ได้แก่ โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ) รูป ๒๘

๒. สมุทยสัจจะ ธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย

องค์ธรรม ได้แก่ โลกเจตสิก

๓. นิโรธสัจจะ ธรรมที่เป็นเครื่องดับทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย

องค์ธรรม ได้แก่ นิพพาน

๔. มรรคสัจจะ ธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงความดับทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย

องค์ธรรมได้แก่ มัคคังคเจตสิก ๘ ดวง มีปัญญาเจตสิก
เป็นต้น ที่ในมรรคจิต ๔

**ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**

ฉบับข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๔
เซตติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมิกะโท

สอบวันเสาร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๔

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ ๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน
เวลา ๔ ชม.

๑. ก. คาถาที่แสดงมาติกาทั้ง ๖ และคำปฎิญาณันั้น แสดงว่าอย่างไร ? ให้แปลมาด้วย.

ข. ให้อธิบายความเป็นไปแห่งเวทนา ๓ (อารัมมณานุภาวนลักษณะนัย)

ตอบ ก. คาถาที่แสดงมาติกาทั้ง ๖ และคำปฎิญาณา แสดงดังนี้
สมปยุตตา ยถาโยคํ เตปญญาส สภาวโต
จิตตเจตสิกกา ธมฺมา เตสนฺทานิ ยถารหํ
เวทนา เหตุโต กิจจ- ทวาราลมพณวตฺถุโต
จิตตูปปาทวเสเนว สงฺคโห นาม นียเต ฯ

สภาวธรรม ๕๓ คือ จิต และเจตสิก ชื่อว่า นามเตปญญาส ว่าโดยลักษณะของตน ๆ ประกอบด้วย

เอกุปปาตตา เป็นต้น ตามที่ประกอบได้ ดังแสดงแล้วโดยพิสดาร (ในปริจเฉทที่ ๒)

บัดนี้ ข้าพเจ้าจะแสดงปกิณณกสังคหะของจิต และ เจตสิก ว่าด้วยอำนาจแห่งการเกิดขึ้นของจิต

โดยประเภทแห่งเวทนา เหตุ กิจ ทวาร อารมณฺ์ และวัตถุ ตามสมควร.

ข. ความเป็นไปแห่งประเภทของเวทนา ๓ มีดังนี้ การเสวยอารมณฺ์ของสัตว์ทั้งหลายนั้น ย่อมมีอยู่ ๓ อย่าง

คือ ๑. ในขณะที่เสวยอารมณฺ์อยู่นั้น บางทีก็รู้สึกสบาย เรียกว่า สุขเวทนา

๒. ในขณะที่เสวยอารมณฺ์อยู่นั้น บางทีก็รู้สึกไม่สบาย เรียกว่า ทุกขเวทนา

๓. ในขณะที่เสวยอารมณฺ์อยู่นั้น บางทีก็รู้สึกเฉยๆ ไม่ใช่สุข ไม่ใช่ทุกข์ เรียกว่า อุเบกขาเวทนา

๒. ก. เมื่อจำแนกจิตโดยเหตุ ๖ แล้ว มีแต่เหตุกจิต เอกเหตุกจิต ทวิเหตุกจิต ตติเหตุกจิต ส่วนจตุเหตุกจิต ปญฺจเหตุกจิต ฉเหตุกจิต นั้นไม่มีที่เป็นเช่นนี้เพราะเหตุใด ?

ข. ให้แสดงความแตกต่างกันระหว่าง อเหตุกจิต กับ สเหตุกจิต ?

ตอบ ก. การที่จิตเหตุกจิต ปัญฺเหตุกจิต จเหตุกจิต ไม่มีนั้น เพราะอกุศลเหตุมีเพียง ๓ กุศลเหตุ และอัพยาगतเหตุก็มีเพียง ๓ ธรรมดาอกุศลเหตุกับกุศลเหตุ หรือกับอัพยาगतเหตุ นั้น เกิดขึ้นพร้อมกันในจิตดวงเดียวกันไม่ได้ ฉะนั้น จิตเหตุกจิต ปัญฺเหตุกจิต จเหตุกจิต จึงไม่มี

ข. ความแตกต่างกันระหว่างอเหตุกจิต กับ สเหตุกจิต นั้นคือ

๑. อเหตุกจิต จิตที่ไม่มีเหตุ นั้น มีกำลังอ่อน ไม่มั่นคงในการรับอารมณ์
- สเหตุกจิต จิตที่มีเหตุ มีกำลังเข้มแข็ง มั่นคงในการรับอารมณ์
๒. อเหตุกจิต เมื่อว่าโดยชาติแล้วมี ๒ ชาติ คือวิปากชาติ กับ ภิรยาชาติ
- สเหตุกจิต เมื่อว่าโดยชาติแล้วมี ๔ ชาติ คือ กุศลชาติ อกุศลชาติ วิปากชาติ ภิรยาชาติ
๓. อเหตุกจิต เป็นกามพวกเดียว
- สเหตุกจิต เป็นกาม มหัคคตะ และโลกุตตระได้ทั้ง ๓
๔. อเหตุกจิต เป็นโลกีย
- สเหตุกจิต เป็นโลกีย และโลกุตตระได้ทั้ง ๒ ๑

๓. ก. กิจมี ๑๔ กิจ แต่ฐานของกิจเหล่านั้นมีเพียง ๑๐ ฐาน ที่เป็นเช่นนี้เพราะเหตุใด ?

ข. ให้แสดงฐานโดยพิสดารว่ามีจำนวนเท่าใด ? คืออะไรบ้าง ? พร้อมทั้งยกหลักฐานบาลีขึ้นแสดงด้วย

ตอบ ก. กิจมี ๑๔ กิจ แต่ฐานของกิจเหล่านั้นมีเพียง ๑๐ ฐาน ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ทสสนกิจ สวณกิจ ขายนกิจ สายนกิจ ผุสนกิจ ทั้ง ๕ นี้ ต้องตั้งอยู่ในระหว่างปัญจทวารวัชชนจิต กับ สัมปฏิจจฉนจิตเท่านั้น ตั้งอยู่ที่อื่นไม่ได้ ฐานนี้เรียกว่า ปัญจวิญญานฐาน ด้วยเหตุนี้ ฐานจึงมีเพียง ๑๐ ฐาน

ข. ฐานโดยพิสดาร มีจำนวน ๒๕ คือ ปฏิสนธิฐานมี ๑ ภวังคฐานมี ๑ อาวัชชนฐานมี ๒ ปัญจวิญญานฐานมี ๑ สัมปฏิจจฉนฐานมี ๑ สันติริณฐานมี ๑ โวฏฐัพพนฐานมี ๒ ขวนฐานมี ๑ ตทาร์มณฐานมี ๒ จตฺติฐานมี ๓ รวมเป็นฐาน ๒๕ ดังมีหลักฐานบาลีแสดงว่า

สนฺธิ เอกํ จ ภวํคํ ทวารวชชนํ ปญฺจาทเยกํ

เทว โว โข จ ตทาเทวติ จตฺติติ ปญฺจวิสติ

๔. ก. จักขุทวาริกเจตสิก ปัญจทวาริกเจตสิก ทวารวิมุตตเจตสิก ทั้ง ๓ อย่างนี้ โดยแน่นอนไม่มีนั้น เพราะเหตุใด

ข. ปัญญาเจตสิกที่เกิดขึ้นโดยไม่ใช้ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย และทางใจนั้นมีหรือไม่ ถ้ามีเป็นปัญญาเจตสิกดวงไหน ?

ตอบ ก. จักขุทวาริกเจตสิก ปัญจทวาริกเจตสิก ทวารวิมุตตเจตสิก ทั้ง ๓ อย่างนี้ โดยแน่นอนไม่มีนั้น เพราะเจตสิกที่ประกอบกับจักขุวิญญานจิตโดยเฉพาะ

ไม่มี เจตสิกที่ประกอบกับมโนธาตุ ๓ โดยเฉพาะไม่มี เจตสิกที่ประกอบกับ มหัคคตวิปากจิต ๙ โดยเฉพาะก็ไม่มี ฉะนั้นเจตสิกทั้ง ๓ อย่างนี้ จึงเป็น เจตสิกที่แน่นอนไม่ได้ ?

ข. ปัญญาเจตสิกที่เกิดขึ้นโดยไม่ใช้ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจนั้นมี เป็นปัญญาเจตสิกที่ประกอบกับมหาวิปากญาณสัมปยุตตจิต ๔ ในขณะที่ทำ หน้าที่ปฏิสนธิ ภวังค์ จุตติ และปัญญาเจตสิกที่ประกอบกับมหัคคตวิปากจิต ๙

๕. ก. ให้แสดงความหมายแตกต่างกันระหว่างคำว่า อารัมมณะ กับ คำว่า อาลัมพนะ ?

ข. จงแปลคำถาถต่อไปนี้

ฉวตถุ นิสสิดา กาเม

สตุต รูป จตฺตพฺพิธา

ติวตถุ นิสสิดา รูป

ธาเตวกา นิสสิดา มตา ?

ตอบ ก. ความหมายแตกต่างกันระหว่างคำว่า อารัมมณะ กับ อาลัมพนะนั้น มี ดังนี้

อารัมมณะ หมายความว่า ธรรมชาติที่เป็นที่ยินดีของจิตเจตสิกทั้งหลาย เสมือนหนึ่งสวนดอกไม้อันเป็นที่ยินดีของคนทั้งหลาย อาลัมพนะ หมายความว่า ธรรมชาติอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของจิต เจตสิกทั้งหลาย เหมือนไม้เท้า หรือเชือกอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของคนชรา และคนทุพพลภาพ ฯ

ข. คำถาถนี้แปลความว่า นักศึกษาทั้งหลายพึงทราบ วิญญานธาตุ ๗ ที่ อาคัยวัตถรูป ๖ เกิดในกามภูมิ ๑๑ พึงทราบวิญญานธาตุ ๔ คือ จักขุวิญญาน ธาตุ โสตวิญญานธาตุ มโนธาตุ มโนวิญญานธาตุ ที่อาคัยวัตถรูป ๓ คือ จักขุวัตถุ โสตวัตถุ หทยวัตถุ เกิดในรูปภูมิ ๑๕ (เว้นอสังขยสัตตภูมิ) พึง ทราบมโนวิญญานธาตุ ๑ ที่ไม่อาคัยวัตถรูป เกิดในอรุณภูมิ ๔ ฯ

๖. สมุจยสังคหะ หมายความว่าอย่างไร ? แบ่งออกเป็นกี่หมวดคือ อะไรบ้าง ? ให้แสดงมาพร้อมด้วยความหมาย ?

ตอบ สมุจยสังคหะ หมายความว่า ปริเฉทที่แสดงการรวบรวมปรมัตถธรรมทั้ง ๔ ที่มีสภาพเข้ากันได้ให้อยู่เป็นหมวดๆ ชื่อว่า สมุจยสังคหะ แบ่งออกเป็น ๔ หมวด คือ

1. อกุศลสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่ายอกุศล โดยส่วน เดียวหมวดหนึ่ง
2. มิสสกสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นกุศล อกุศล อพยาก ตะทั้ง ๓ ปนกัน หมวดหนึ่ง
3. โภธิปักขียสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่าย มรรคญาณ หมวดหนึ่ง
4. สัพพสังคหะ การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก รูป นิพพาน ซึ่งเป็น วัตถุธรรม ทั้งหมดรวมกัน หมวดหนึ่ง

๗. ก. ในมิสสกสังคหะนั้น มีธรรมอยู่กี่หมวด คืออะไรบ้าง ? เมื่อว่าโดยประเภทแล้ว มีจำนวนเท่าไร ?

ข. ให้แสดงอธิบัติ ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม ?

ตอบ ก. ในมิสสกสังคหะนั้น มีธรรมอยู่ ๗ หมวดคือ ๑.เหตุ ๒. ฌานังคะ ๓.มัคคังคะ ๔. อินทรีย์

๕. พละ ๖. อธิบัติ ๗. อาหาร เมื่อว่าโดยประเภทแล้วมีจำนวน ๖๔ ฯ

ข. แสดงอธิบัติ ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม ดังนี้

๑. จันทาธิบัติ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในความพอใจ องค์ธรรมได้แก่ จันทเจตสิก ที่ในทวิเหตุกขวนะ ๑๘ ติเหตุกขวนะ ๓๔ หรือ ๖๖

๒. วิริยาธิบัติ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในความเพียร องค์ธรรมได้แก่ วิริยะเจตสิก ที่ในทวิเหตุกขวนะ ๑๘ ติเหตุกขวนะ ๓๔ หรือ ๖๖

๓. จิตตาธิบัติ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการรับอารมณ์ องค์ธรรมได้แก่ ทวิเหตุกขวนะ และติเหตุกขวนะ ๕๒ หรือ ๘๔

๔. วิมังสาธิบัติ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการรู้แจ้งตามความเป็นจริง องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ใน ติเหตุกขวนะ ๓๔ หรือ ๖๖ ฯ

๘. ก. จงจำแนกพละธรรม ๙ โดยโสภณและอโสภณ มาดู ?

ข. ให้แสดงอาหาร ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม ?

ตอบ ก. จำแนกพละธรรม ๙ โดยโสภณะและอโสภณนั้นมีดังนี้ สัทธาพละ สติพละ ปัญญาพละ หิริพละ โอตตัปปพละ รวม ๕ เป็นโสภณะ อหิริกพละ อนอตตัปปพละ รวม ๒ เป็นอโสภณะ วิริยพละ สมาธิพละ รวม ๒ เป็นทั้งโสภณะและอโสภณะ

ข. แสดงอาหาร ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม

๑. กพพีการาหาร ธรรมชาติที่เป็นผู้นำให้อาหารขรูปเกิด องค์ธรรมได้แก่ โอชาที่อยู่ในอาหารต่าง ๆ

๒. ผัสสอาหาร ธรรมชาติที่เป็นผู้นำให้ เวทนาเกิด องค์ธรรมได้แก่ ผัสสเจตสิกที่ในจิตทั้งหมด

๓. มโนสัทธเจตนาหาร ธรรมชาติที่เป็นผู้นำให้ วิปากวิญญาณมีปฏิสนธิจิตเป็นต้นเกิด องค์ธรรมได้แก่เจตนาเจตสิกที่ในจิตทั้งหมด

๔. วิญญาณาหาร ธรรมชาติที่เป็นผู้นำให้ เจตสิกและกัมมขรูปเกิด องค์ธรรมได้แก่จิตทั้งหมด

๙. คำว่า สติปัญญา มีความหมายว่าอย่างไร ? แสดงวจนัตถะว่าอย่างไร ? และทำไม สติดวงเดียวจึงเป็นสติปัญญาทั้ง ๔ ได้ ?

ตอบ คำว่า สติปัญญา หมายความว่า สติที่เป็นประธานให้สัมปยุตตธรรม แล้วตั้งมั่นในอารมณ์มีกายเป็นต้น ดังมีวจนัตถะแสดงว่า สติ เอว ปญฺญาณนฺติ สติปัญญา

และการที่สติดวงเดียวเป็นสติปัญญาทั้ง ๔ ได้นั้น ก็เพราะว่า อารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งการกำหนดก็มี ๔ ลักษณะอันเป็นนิมิตที่ปรากฏขึ้น ก็มี ๔ การประหาณวิปlassธรรมก็มี ๔ ด้วยเหตุนี้ สติดวงเดียว จึงเป็นสติปัญญา ทั้ง ๔ ได้

๑๐. ในวัดอุทธร ๗๒ นั้น วัดอุทธรที่แสดงไว้ในอกุศลสังคหะ มิสสกสังคหะ โภธิปักขียสังคหะ สัพพสังคหะ แต่ละหมวด มีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง ?

ตอบ. ในวัดอุทธร ๗๒ นั้น

วัดอุทธรที่แสดงไว้ในอกุศลสังคหะ	มี ๑๔	คือ อกุศลเจตสิก ๑๔
วัดอุทธรที่แสดงไว้ในมิสสกสังคหะ	มี ๓๖	คือ จิต ๑ เจตสิก ๒๖
รูป ๙		
วัดอุทธรที่แสดงไว้ในโภธิปักขียสังคหะ	มี ๑๔	คือ จิต ๑ เจตสิก ๑๓
วัดอุทธรที่แสดงไว้ในสัพพสังคหะ	มี ๗๒	คือ จิต ๑ เจตสิก ๕๒

นิปผันนรูป ๑๘ นิพพาน ๑

**ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**